

การพัฒนารูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องปั้นดินเผา ตำบลเมืองเก่า
อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย เพื่อเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจให้กับชุมชน
Development of local wisdom forms In the earthenware to
increase the economic Mueang Kao, Muang Sukhothai ,
Sukhothai

โชติ บดีรัฐ¹ กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์² ธนัสถา โรจนตรกุล³ วงศกร เจียมเผ่า⁴
พัฒนพนธ์ เขตต์กัน⁵ กาญจนา หร่อยตา⁶ เพียงตา ฉ้าน้อย⁷
นรีกานต์ อภิรักษ์นุกุลชัย⁸ และอริสรา ทาสา⁹

Chot Bodeerat¹, Kampanart Wongwatthongphong², Tanastha Rojanatrakul³,
Wongsakon Jaimpao⁴, Pattanaphan Khetkan⁵, Kanjana Hroida⁶,
Peangta Chumnoi⁷, Nareekarn Aphiraknukunchai⁸, and Arisata Tasa⁹

Received : December 23, 2018; Revised : March 20, 2019; Accepted : April 21, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานการพัฒนาในรูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องปั้นดินเผา เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาในรูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องปั้นดินเผา และเพื่อศึกษาการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์การพัฒนาในรูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องปั้นดินเผา เพื่อเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจให้กับชุมชน ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ จำนวน 400 คน และเชิงคุณภาพ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา โดยใช้ความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการตีความเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการดำเนินงานการพัฒนาในรูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องปั้นดินเผา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาตามลำดับ คือ ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ด้านกระบวนการผลิต ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านทรัพยากร 2) แนวทางการ

¹วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม; College of Local Management and Development, Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand;
e-mail : chotbodeerat@psru.ac.th

²⁻⁹นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม; Bachelor Student of Public Administration Program, College of Local Management and Development, Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand.

พัฒนารูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องปั้นดินเผา พบว่า ด้านทรัพยากร ส่วนใหญ่ใช้ทรัพยากรที่หาได้ในท้องถิ่น ด้านกระบวนการผลิต การวาดลวดลายเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นเอกลักษณ์ ทำให้งานของแต่ละกลุ่มมีความโดดเด่นที่ไม่เหมือนกัน ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ส่วนใหญ่ลวดลายจะเป็นรูปปลา รูปช้าง และรูปดอกบัว ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัดสุโขทัย ด้านการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ มีการพัฒนาเครื่องมือ/อุปกรณ์ ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาให้มีคุณภาพมากกว่าเดิม ด้านการส่งเสริมการตลาดมีการจำหน่ายเครื่องปั้นดินเผาไปตามจังหวัดต่าง ๆ และผ่านตัวแทน 3) การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในทางพัฒนารูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องปั้นดินเผา พบว่า ด้านทรัพยากร ดินที่นำมาใช้ในการปั้นต้องเป็นดินเหนียวที่ไม่มีวัชพืชหรือกรวดทรายปน ด้านกระบวนการผลิต มีการเตรียมดิน การผลิตชิ้นงาน ขั้นตอนการตกแต่งเคลือบเผา ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ที่วิจัยได้ออกแบบลวดลายเครื่องปั้นดินเผา มี 2 ชิ้นงานคือ จาน ออกแบบเป็นรูปปลาตะเพียนและวัดศรีชุม ส่วนแก้ว ออกแบบเป็นรูปช้างและรูปนกแก้ว ด้านการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ มีการออกแบบเครื่องปั้นดินเผาลวดลายใหม่ พร้อมทั้งจัดทำบรรจุภัณฑ์ ด้านการส่งเสริมการตลาด ได้ทำการประชาสัมพันธ์เครื่องปั้นดินเผาผ่านทางช่องทางสื่อออนไลน์ ๆ สร้างเพจในเฟซบุ๊ก

คำสำคัญ (Keywords) : ภูมิปัญญาท้องถิ่น, เครื่องปั้นดินเผา, ตำบลเมืองเก่า, การเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจ

Abstract

The purposes of this research was to study the operation conditions of local wisdom in pottery development, to study guidelines for local wisdom in pottery development and to study about the using of research results to utilize the local wisdom in pottery development to increase the economic value for the community that is Mueang Kao, Muang Sukhothai, Sukhothai. This research is a quantitative and qualitative research. This research has 400 samples populations and 30 qualitative populations and uses the questionnaire and interview to be the data collecting tools And analyze the data by use the descriptive statistics and frequency to find the percentage, average, standard deviation and content interpretation. The research result is about 1) Operating conditions for the development of local wisdom in pottery The overall picture is at a moderate level. When considering each aspect, it was found that the development of products With the highest mean Followed by the order of product design, production process, marketing promotion And resources 2) Guidelines for the development of local wisdom in pottery found that most of the *resources* are available locally. *production process* Unique pottery pattern drawing Making each group's work unique *product design* Most of the designs are fish-shaped, elephant-shaped and lotus-shaped, which is a symbol of Sukhothai. In *product*

development Developing tools / equipment That facilitates the production of pottery to have more quality than the original *marketing promotion* There are selling pottery to various provinces. And through agents 3) The use of research results for the development of local wisdom in pottery, found that the soil *resources* used in the molding must be clay that has no weeds or gravel. *production process* With soil preparation Production of work Burning and finishing process *product design* The research team helped design the pottery pattern. There were 2 pieces of work, namely, a dish designed with carp fish and Sri Chum Temple. The glass was designed as an elephant shape and a parrot shape. In *product development* With new pottery designs Together with packaging *Marketing promotion* Made publicity of pottery through online media channels Create a page on Facebook

Keywords : Local Knowledge, Earthenware, Mueang Kao, Increasing Economic Value

บทนำ (Introduction)

อาณาจักรสุโขทัยได้รับการขนานนามว่าเป็นเมืองแห่งสังคโลก เนื่องจากเป็นแหล่งผลิตเครื่องสังคโลกที่สำคัญมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 18-20 ซึ่งนอกจากผลิตเพื่อใช้ทั้งในชีวิตประจำวันและในรูปแบบของประติมากรรมต่าง ๆ เพื่อใช้ประกอบกับสถาปัตยกรรมของยุคสมัยแล้วยังผลิตขึ้นเพื่อเป็นสินค้าส่งออกที่ได้รับความนิยมอย่างมาก แม้ในปัจจุบันเครื่องสังคโลกสมัยสุโขทัยยังคงเป็นที่นิยมสำหรับนักสะสมและพิพิธภัณฑสถานทั่วโลก ในปัจจุบัน ที่จังหวัดสุโขทัยยังคงมีการผลิตเครื่องสังคโลกทั้งในรูปแบบดั้งเดิมและรูปแบบใหม่ที่อาศัยวิธีการปั้น การเคลือบ การเขียนสีและลวดลายตามอย่างในอดีต เช่นที่ สุเทพสังคโลก ที่นักท่องเที่ยวสามารถศึกษาเรียนรู้รูปแบบและลวดลายของเครื่องสังคโลกได้ก่อนที่จะทดลองปั้น เขียนลวดลายได้ด้วยตนเองโดยผ่านการแนะนำจากช่างผู้ชำนาญการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้การทำเครื่องปั้นดินเผาเคลือบเนื้อละเอียดชนิดแตกลายงาสีเขียวไข่กาที่เรียกว่า เซลาดอน เครื่องสังคโลก เป็นเครื่องปั้นดินเผาชนิดหนึ่งที่มีชื่อเสียงอย่างยิ่งของจังหวัดสุโขทัย แสดงให้เห็นถึงความเป็นบ้านเป็นเมือง เป็นแหล่งอารยธรรมนับแต่อดีต เป็นความภาคภูมิใจของชาวสุโขทัยและของคนไทยทั้งชาติ ปัจจุบันเครื่องสังคโลกนั้นวันจะหาได้ยากยิ่งและมีราคาค่อนข้างสูง เป็นที่ต้องการ ของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส ฯลฯ ดังนั้นจึงมีผู้พยายามสืบทอดโดยการทำเลียนแบบและพัฒนารูปแบบได้อย่าง สวยงาม และเป็นที่พอใจแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม เช่น ที่อาณาจักรพ่อกูสังคโลก ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย เป็นต้น เครื่องสังคโลกที่มีชื่อเสียงและพบมากที่สุโขทัย เช่น ประเภทเครื่องใช้ ได้แก่ ถ้วย จาน ชาม ไหดิน กระปุก กาน้ำชา ช้อน ประเภทอื่น ๆ เช่น ตุ๊กตารูปคน รูปสัตว์ ช้าง ยักษ์ มังกร เทวดา พระพุทธรูป กระเบื้องมุงหลังคา สิ่งสังคโลก ลูกมะหวด ท่อน้ำ ตุ๊กตาเสียบบาล ช่อฟ้าบราลี หมากruk ฯลฯ คำว่า สังคโลก นั้นยังไม่ทราบที่มาแน่ชัด ผู้รู้บางท่านสันนิษฐานว่า น่าจะมีที่มาจากภาษาจีนเป็นนามราชวงศ์ซ้อง ชาวญี่ปุ่นเรียกว่า ซ้องโกลก คำว่าโกลก

แปลว่า เต่า ซึ่งหมายความถึง เตาราชวงศ์ซ่ง เครื่องสังคโลกสุโขทัย เต่าที่ใช้เผาเครื่องสังคโลก เรียกว่า เต่าทุเรียง ผู้รู้สันนิษฐานว่าน่าจะมาจากคำว่า พูเหลียง ซึ่งเป็นอำเภอที่มีแหล่งเตาเผาที่ใหญ่ที่สุดในบริเวณเจ็ทอ์จิน มณฑลเจียงซี ที่สำคัญของราชวงศ์ซ่ง บางท่านว่าน่าจะมาจากคำว่า เต่าเซียง ซึ่งมีมากมายดังเช่นที่ เมืองเซียง คริสต์ชนาลัย เครื่องสังคโลก แบ่งตามเตาเผาได้ 3 แห่ง คือ 1) เครื่องสังคโลกเตาสุโขทัย หรือเรียกว่า เต่าทุเรียงสุโขทัย มีเรียงราย อยู่อย่างมากมายถึง 49 เต่า แถบแนวคูเมืองด้านทิศเหนือ เรียกว่า ลำน้ำแม่โจน มีวัดพระพรายหลวงอยู่กลางเป็นเตารูปประทุนที่พบมากคือ ภาชนะใช้สอยจำพวกถ้วยชาม เครื่องปั้นเคลือบลายสีดำ หรือสีน้ำตาล เนื้อดินค่อนข้างหยาบ การเรียงเครื่องถ้วยเข้าเตาเผา จะใช้ "ก๊" คือจานที่มีปุ่ม 5 ปุ่ม เป็นขาใช้วางคั่นระหว่างชามต่อชาม 2) เครื่องสังคโลกเตาทุเรียงป่ายางสวรรค์โลก (คริสต์ชนาลัย) ห่างจากกำแพงเมือง 500 เมตร เดิมพบ 4 - 5 เต่า ต่อมาสำรวจพบ 21 เต่า ส่วนใหญ่เผาสังคโลกประเภทตกแต่ง เช่น รูปยักษ์ นาค มังกร ตึกตา กระเบื้อง ลวดลายที่เขียนจะเป็นลายดำพื้นขาวนวล ฝีมือประณีต น้ำยาเคลือบก็สวยงาม 3) เครื่องสังคโลกเตาทุเรียงเกาะน้อยซึ่งอยู่ต่อจากเตापายางไปทางเหนือ 4 กิโลเมตร พบเต่าจำนวนกว่า 200 เต่า เต่าที่ 42 และ 61 มีสภาพที่สมบูรณ์ที่สุดเป็นแหล่งเตาเก่ามีการเผาเครื่องถ้วยมาก่อนสมัยสุโขทัย เครื่องถ้วยเคลือบสีน้ำตาลที่เรียกกันว่า "เซเซียง" ที่พบมีสีน้ำตาลไหม้ น้ำตาลอมเหลือง ต่อมามีการพัฒนาการเผาได้อย่างงดงามมีสีเขียวไขกา หรือที่เรียกว่า เซลาดอน สันนิษฐานว่าเป็นแหล่ง ผลิตเซลาดอนจำหน่ายต่างประเทศจำพวก ชาม จานเชิง โถ ขวด มีลวดลายเขียนก่อนแล้วจึงชุบเคลือบแล้วเผา สีเคลือบสันนิษฐานว่า น่าจะใช้วัตถุดิบ เช่น ถ้ำของพืช สัตว์ ผสมกับดิน สีเคลือบเขียวไขกา หรือเซลาดินและเขียวอมฟ้า เชื่อกันว่าได้ใช้น้ำยาเคลือบด้วยซีเถ้า ในสมัยสุโขทัย โดยใช้เถ้าจากต้นก้อซึ่งเป็นพรรณไม้ที่มีในสุโขทัยและภาคเหนือ การเรียงเครื่องถ้วยเข้าเตาเผาจะไม่ซ้อนกันเป็นชั้น ๆ อย่างเตาสุโขทัย จะวางบนก้นที่แห้งกลวง เป็นที่สังเกตข้อแตกต่าง คือที่บริเวณก้นถ้วย ชาม จะปรากฏวงแหวนซึ่งเกิดจากรอยก้นที่แห้งกลวงนั่นเอง เครื่องสังคโลกแบ่งตามวัสดุและความแข็ง ได้ 2 ชนิด คือ ชนิดเนื้ออ่อน หรือเนื้อดิน ใช้ความร้อนในการเผาด้วยอุณหภูมิประมาณ 600-1,100 องศาเซลเซียส และชนิดเนื้อแข็งหรือเนื้อหิน เผาด้วยอุณหภูมิประมาณ 1,200 องศาเซลเซียส เครื่องสังคโลกในปัจจุบันได้มีผู้พยายามสืบทอดอนุรักษ์ไว้และได้ผลิตขึ้นมาโดยเลียนแบบของดั้งเดิมที่มีอยู่ และพัฒนาประยุกต์ เขียนลวดลายให้เข้ากับยุคสมัย เช่น ทำเป็นชุดกาแฟมีหูจับเป็นรูปวงช้าง แจกันดอกไม้ เป็นที่ขึ้นชอบแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม และซื้อเป็นของที่ระลึก

ลวดลายอันเป็นลวดลายเฉพาะของชาวสุโขทัยที่พบมากที่สุดในงาน หรือชาม คือ รูปปลากังจักษ์ และดอกไม้ โดยเฉพาะรูปปลานั้นสันนิษฐานว่าเป็น ปลากามีไข่ปลาตะเพียนที่เข้าใจกันมาแต่ก่อน เพราะพบในขามสังคโลกใบหนึ่งมีอักษรลายสือไท เขียนบอกชื่อปลาไว้ว่า “แม่ปลาก่า” อยู่ใต้ตัวปลา ปลาก่า เป็นปลาน้ำจืดชนิดหนึ่งรูปร่างคล้ายปลาตะเพียนมีอยู่ 2 ชนิด คือปลากาดำ และปลากาทรงเครื่อง ทั้งสองชนิดมีมากในแม่น้ำลำคลองทั่วไป โดยเฉพาะที่แม่น้ำยม จากสภาพของ “เครื่องสังคโลก” ที่มีความโดดเด่นเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวของเมืองสุโขทัย ทำให้การผลิตเครื่องสังคโลกกลายสภาพจากฝีมือภูมิปัญญาเป็นกิจการธุรกิจของครอบครัวและชุมชนที่สร้างรายได้

มากมายให้กลับชาวบ้าน และมีแนวโน้มว่าจะมีอัตราการผลิตที่เพิ่มขึ้นอีกด้วยอย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าเครื่องสั่นโลกจะสามารถสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านและชุมชน แต่สิ่งที่ยื่นนอกเหนือจากนี้ก็คือความภาคภูมิใจของชาวจังหวัดสุโขทัยที่ได้รับถ่ายทอดภูมิปัญญาซึ่งเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจากบรรพชนจากรุ่นสู่รุ่นมาเป็นเวลาถึง 700 กว่าปี จนมาถึงปัจจุบัน

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจะศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องปั้นดินเผา เพื่อเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจให้กับชุมชน ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย โดยมีประเด็นในการศึกษา คือ ในด้านทรัพยากร ด้านกระบวนการผลิต ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ด้านการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ ด้านการส่งเสริมการตลาด เพื่อต้องการการพัฒนารูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องปั้นดินเผา เพิ่มผลผลิตใหม่ ๆ ที่แตกต่างจากผลผลิตที่มีอยู่แล้ว ออกแบบที่บรรจุภัณฑ์สำหรับใส่ตัวสินค้า และเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจให้กับชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานการพัฒนารูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องปั้นดินเผา เพื่อเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจให้กับชุมชน ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องปั้นดินเผา เพื่อเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจให้กับชุมชน ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย
3. เพื่อศึกษาการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์การพัฒนารูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องปั้นดินเผา เพื่อเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจให้กับชุมชน ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชากรชายและหญิงที่อาศัยอยู่ในตำบลเมืองเก่า มีทั้งหมด 11 หมู่บ้าน จำนวน 9,963 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชากรในตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย โดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากสูตร Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และความคลาดเคลื่อน 5% ได้กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ จำนวน 400 คน และเชิงคุณภาพ จำนวน 10 คน

เครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการเก็บข้อมูล แบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ดังรายละเอียด

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) คณะผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์จากวิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เพื่อขอหนังสือถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำชุมชน เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล 2) จัดเตรียมแบบสอบถามและลงพื้นที่แจกแบบสอบถามด้วยตนเอง จำนวน 400 ชุด 3) คณะผู้วิจัยเก็บแบบสอบถามมาได้ 400 ฉบับ มีความสมบูรณ์ทั้ง 400 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 และเชิงคุณภาพ เป็นแบบสัมภาษณ์ จำนวน 5 คน และ 4) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และเชิงคุณภาพวิเคราะห์โดยการตีความเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย (Research Results)

การวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องปั้นดินเผา เพื่อเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจให้กับชุมชน ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย มีการสรุปผลการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ รายได้ต่อเดือน ภูมิสำเนา อาชีพ ประเภทของผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่ให้ความสนใจเลือกซื้อ ลักษณะการซื้อเครื่องปั้นดินเผา พบว่า

1.1) ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย จำนวน 194 คน คิดเป็นร้อยละ 48.5 1.2) ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง จำนวน 206 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5 1.3) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ คือ ช่วงอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน คน คิดเป็นร้อยละ 26.75 1.4) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 39.0 1.5) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 10,001 – 15,000 บาท จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 39.5 1.6) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีภูมิสำเนา นักท่องเที่ยวมาจากต่างจังหวัด จำนวน 225 คน คิดเป็นร้อยละ 56.25 1.7) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพ รับราชการ จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 30.0 1.8) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประเภทของผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่ให้ความสนใจเลือกซื้อ แก้ว จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 22.5 1.9) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีลักษณะการเลือกซื้อของขวัญจากเทศกาล จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 26.5

ตอนที่ 2 ผลวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานการพัฒนาารูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องปั้นดินเผา เพื่อเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจให้กับชุมชน ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ทั้งหมด 5 ด้าน พบว่า

ลำดับ	รายการ	$\bar{x}$	(s.d.)	ความหมาย
1	ด้านทรัพยากร	3.20	1.23	ปานกลาง
2	ด้านกระบวนการผลิต	3.37	1.21	ปานกลาง
3	ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์	3.38	1.20	ปานกลาง
4	ด้านการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์	3.40	1.20	ปานกลาง
5	ด้านการส่งเสริมการตลาด	3.33	1.22	ปานกลาง
รวม		3.34	1.21	ปานกลาง

ผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานการพัฒนาารูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องปั้นดินเผา เพื่อเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจให้กับชุมชน มีทั้งหมด 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปาน

กลาง ($\bar{X}=3.34$, $S.D.=1.21$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.40$, $S.D.=1.20$) รองลงมาตามลำดับ ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ($\bar{X}=3.38$, $S.D.=1.20$) ด้านกระบวนการผลิต ($\bar{X}=3.37$, $S.D.=1.21$) ด้านการส่งเสริมการตลาด ($\bar{X}=3.33$, $S.D.=1.22$) และด้านทรัพยากร ($\bar{X}=3.20$, $S.D.=1.23$) โดยมีรายละเอียดแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านทรัพยากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.20$, $S.D.=1.23$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของชุมชน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.30$, $S.D.=1.16$) รองลงมาตามลำดับ คือ วัสดุมีความแข็งแรงและคงทนเหมาะสมต่อการนำมาผลิตเครื่องปั้นดินเผา ($\bar{X}=3.25$, $S.D.=1.24$) มีการจัดหาบุคคลที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญด้านการปั้นเพื่อมาช่วยพัฒนาต่อยอดเกี่ยวกับเครื่องปั้นดินเผา ($\bar{X}=3.23$, $S.D.=1.20$) สมาชิกกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาได้มีการจัดหาแหล่งสนับสนุนเงินทุน ($\bar{X}=3.20$, $S.D.=1.21$) ความคงทนแข็งแรงของวัตถุดิบที่เหมาะสมต่อการนำมาผลิต ($\bar{X}=3.12$, $S.D.=1.24$) และปติมากรรมในการปั้นเครื่องปั้นดินเผา มีความโดดเด่น และมีความแปลกใหม่ ($\bar{X}=3.09$, $S.D.=1.31$)

ด้านกระบวนการผลิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.37$, $S.D.=1.21$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ลวดลายง่ายต่อการวาดและตกแต่งลงบนเครื่องปั้นดินเผา ($\bar{X}=3.44$, $S.D.=1.27$) รองลงมาตามลำดับ คือ สามารถผลิตซ้ำได้ในปริมาณและคุณภาพเดิม ($\bar{X}=3.41$, $S.D.=1.16$) คุณภาพของผลิตภัณฑ์แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนการผลิตที่มีความละเอียดอ่อนและประณีต ($\bar{X}=3.39$, $S.D.=1.22$) คุณภาพของผลิตภัณฑ์มีความคงทนแข็งแรง ($\bar{X}=3.36$, $S.D.=1.26$) รูปทรงง่ายต่อการขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน ($\bar{X}=3.31$, $S.D.=1.22$) และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้มีความเหมาะสม ในการปั้นดินเผา ($\bar{X}=3.30$, $S.D.=1.12$)

ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.38$, $S.D.=1.20$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บรรจุภัณฑ์มีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ และมีความดึงดูด น่าสนใจ ($\bar{X}=3.47$, $S.D.=1.22$) รองลงมาตามลำดับ คือ มีการออกแบบลวดลายที่ทันสมัยมากขึ้น เพื่อให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า หรือความต้องการของตลาด ($\bar{X}=3.45$, $S.D.=1.17$) มีการใช้สีจากธรรมชาติแทนสีที่เป็นสารเคมี ($\bar{X}=3.43$, $S.D.=1.20$) ง่ายต่อการทำความสะอาดและบำรุงรักษา ($\bar{X}=3.34$, $S.D.=1.22$) เมื่อมีการบรรจุภัณฑ์ในหีบห่อแล้วทำให้มีความปลอดภัยมากขึ้น และยังสะดวกต่อการขนย้าย เช่น ในการนำไปฝากเป็นของขวัญที่ระลึก ($\bar{X}=3.31$, $S.D.=1.22$) และรูปทรงและลวดลายมีความเหมาะสมกับการนำไปใช้งาน ($\bar{X}=3.27$, $S.D.=1.16$)

ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.40$, $S.D.=1.20$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์และจำหน่ายสินค้าไปยังต่างประเทศ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.51$, $S.D.=1.26$) รองลงมาตามลำดับ คือ การสร้างรายได้จากการขายผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาและต่อยอดให้กับคนทั้งในและนอกชุมชน ($\bar{X}=3.47$, $S.D.=1.23$) มีการพัฒนาเครื่องมือ/อุปกรณ์ ช่วยในการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ($\bar{X}=3.47$, $S.D.=1.17$) มีการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์และเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ($\bar{X}=3.36$, $S.D.=1.15$) สามารถพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความแปลกใหม่ และเป็นที่ต้องการของตลาดมากขึ้น ($\bar{X}=3.31$, $S.D.=1.17$) และมี

การแลกเปลี่ยนความรู้ข่าวสารเกี่ยวกับเครื่องปั้นดินเผา กับบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับการทำเครื่องปั้นดินเผาตามจังหวัดต่าง ๆ ($\bar{X}=3.29$, $S.D.=1.22$)

ด้านการส่งเสริมการตลาด โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.33$, $S.D.=1.22$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การหาคนกลางในการช่วยเผยแพร่สินค้าในจังหวัดต่าง ๆ เป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้า ($\bar{X}=3.41$, $S.D.=1.21$) รองลงมาตามลำดับ คือ จัดทำโบปลิว เพื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับตัวสินค้าเครื่องปั้นดินเผา ($\bar{X}=3.37$, $S.D.=1.24$) ประชาสัมพันธ์ผ่านทางช่องออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ หรือตามสื่ออื่น ๆ ($\bar{X}=3.34$, $S.D.=1.23$) การขายผ่านลูกค้ากลุ่มใหม่ (ร้านค้าขายส่งผลิตภัณฑ์ ประเภทเครื่องปั้นดินเผา ตามจังหวัดต่าง ๆ) ($\bar{X}=3.31$, $S.D.=1.16$) การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานรัฐและเอกชน ที่จัดทำขึ้น เพื่อประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว ทั้งในและต่างประเทศ ($\bar{X}=3.30$, $S.D.=1.22$) และจัดบูท ประชาสัมพันธ์สินค้าให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นในประเทศและต่างประเทศ ($\bar{X}=3.29$, $S.D.=1.25$)

ตอนที่ 3 ผลวิเคราะห์แนวทางการพัฒนารูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องปั้นดินเผา เพื่อเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจให้กับชุมชน ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย พบว่า

ด้านทรัพยากร สุดาวดี วิริยะพงษ์ ได้กล่าวว่า ผู้ประกอบการเครื่องปั้นดินเผา ในตำบลเมืองเก่าส่วนใหญ่ใช้ทรัพยากรที่ผลิตได้จากในท้องถิ่นตนเอง เช่น ดิน เชื้อเพลิง ดินที่นำมาใช้มีความเหนียวเหมาะสำหรับนำมาปั้น และขึ้นรูปทรงง่าย ส่วนเชื้อเพลิง นำไม้มาจากในป่าที่เหลือใช้นำมาเป็นเชื้อเพลิงในการเผาเครื่องปั้นดินเผาส่งโลก ซึ่งสอดคล้องกับของวิภารัตน์ เหน่งแดง ได้กล่าวว่า สุโขทัยมีความโดดเด่นด้านเครื่องปั้นดินเผา และมีความเหมาะสมด้านพื้นที่ วัสดุ แล้วยังวัตถุดิบ จึงเหมาะแก่การนำมาผลิตเครื่องปั้นดินเผา

(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2562)

ด้านกระบวนการผลิต สุดาวดี วิริยะพงษ์ ได้กล่าวว่า การผลิตเครื่องปั้นดินเผา และการวาดลวดลายของแต่ละกลุ่มมีการผลิตที่เป็นขั้นตอนที่ชัดเจน การวาดที่เป็นเอกลักษณ์ ทำให้งานของแต่ละกลุ่มมีความโดดเด่นที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งสอดคล้องกับของณธชา ธวัชรัตนโชติ ได้กล่าวว่า กระบวนการผลิต จะมีรูปแบบที่ชัดเจนของแต่ละกลุ่มผู้ประกอบการอยู่แล้วแต่ละร้านแตกต่างกัน ตรงงานฝีมือของช่างแต่ละร้าน แต่ละคนความประณีตในการลงลาย น้ำเคลือบฯ รูปแบบผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ มากกว่า

(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2562)

ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ พรสวรรค์ ศรีอินทร์ ได้กล่าวว่า ในการขุดค้นแหล่งโบราณคดีต่าง ๆ มักจะพบเครื่องปั้นดินเผา เสมอ แม้จะผลิตขึ้นเมื่อหลายร้อยหลายพันปีมาแล้ว ที่เป็นเช่นนั้นเพราะกระบวนการเผาได้ทำให้เครื่องปั้นดินเผา เกิดความทนทาน สามารถทนต่อสภาวะแวดล้อมได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับ วิภารัตน์ เหน่งแดง ได้กล่าวว่า เครื่องปั้นดินเผา มีกระบวนการผลิตที่ทำเป็นรูปทรงต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นภาชนะสำหรับบรรจุของ เป็นภาชนะเนื้อดินและมักมีสีส้ม เช่น หม้อ ถ้วย ไห กระปุก ฯลฯ

(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2562)

ด้านการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ ศศิมา เครืออยู่ ได้กล่าวว่า ผู้ดูแลเครื่องปั้นดินเผาหรือสังคโลก ได้ใช้ดินที่มีตามบ้านหรือรอบพื้นที่ในตัวตำบลเมืองเก่ามาทำเครื่องปั้นดินเผา ขุดแล้วเอาดินขึ้นมาพักไว้ในบ่อเก็บดิน ส่วนเชื้อเพลิง ก็ตัดมาจากแกลบบ้านของผู้จัดทำเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งสอดคล้องกับธรรมา ธวัชรตันโชติได้กล่าวว่า ผู้ประกอบการใช้ทรัพยากรในการผลิตมาจาก 2 ส่วน คือจากในท้องถิ่น และจากต่างจังหวัด เช่น ลำปาง เชียงใหม่ (ดิน) ในอนาคตอาจต้องมีการพัฒนาด้านวัตถุดิบ เพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นได้

(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2562)

ด้านการส่งเสริมการตลาด สุดาวดี วิริยะพงษ์ ได้กล่าวว่า ผู้ประกอบการเครื่องปั้นดินเผาในตำบลเมืองเก่าส่วนใหญ่ใช้ทรัพยากรที่ผลิตได้จากในท้องถิ่นตนเอง เช่น ดิน เชื้อเพลิง ดินที่นำมาใช้มีความเหนียวเหมาะสำหรับนำมาปั้น และขึ้นรูปทรงง่าย ส่วนเชื้อเพลิง นำไม้มาจากในป่าที่เหลื่อใช้มาเป็นเชื้อเพลิงในการเผาเครื่องปั้นดินเผาสังคโลก ซึ่งสอดคล้องกับพรสวรรค์ ศรีอินทร์ ได้กล่าวว่า ในการขุดค้นแหล่งโบราณคดีต่าง ๆ มักจะพบเครื่องปั้นดินเผา เสมอ แม้จะผลิตขึ้นเมื่อหลายร้อยหลายพันปีมาแล้ว ที่เป็นเช่นนั้นเพราะกระบวนการเผาได้ทำให้เครื่องปั้นดินเผา เกิดความทนทาน สามารถทนต่อสภาวะแวดล้อมได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับ วิภารัตน์ เหน่งแดง

(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2562)

ตอนที่ 4 การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในทางการพัฒนา เพื่อศึกษาการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์การพัฒนาในรูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องปั้นดินเผา เพื่อเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจให้กับชุมชน ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

ด้านทรัพยากร ดิน เป็นสิ่งที่จำเป็นที่นำมาใช้ในการปั้นเครื่องปั้นดินเผา ต้องเป็นดินเหนียวที่ต้องไม่มีวัชพืช หรือกรวดทรายปน เพราะดินที่นำมาใช้มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการปั้นเครื่องปั้นดินเผา

โดยทั่วไปนิยมเลือกดินที่มีความเหนียว เมื่อนำมาหมักผสมกับน้ำอย่างพอเหมาะแล้วก็สามารถจะนำมาปั้นหรือขึ้นรูปทรงต่าง ๆ ได้ตามต้องการดินที่เหนียวมาก ๆ สังเกตได้ง่ายโดยดูที่เนื้อของดินมักจะมี ความละเอียด เมื่อจับต้องดูจะลื่นมือ ดินประเภทนี้จะเกิดในที่ราบลุ่มหรือบริเวณริมฝั่งแม่น้ำ จะมีสีออกดำ น้ำตาลเข้ม จนถึงสีเทา เมื่อนำไปเผาให้สุกจะได้ผลงานที่มีสีส้มถึงสีขาวเนื้อแกร่งดีมาก

เชื้อเพลิงต้องเผาได้ในอุณหภูมิสูง ไม่เกิน 1,000 องศาเซลเซียส และเผาได้ในระยะเวลาที่นานในการเผาเครื่องปั้นดินเผา

โดยจะแยกออกเป็นการเผาทั้งหมด 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 การเผาดินดิบ นิยมเผา โดยใช้อุณหภูมิประมาณ 750 – 850 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 8 – 10 ชั่วโมง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสูตรของเนื้อดิน ชนิด และขนาดของเตาเผา ต่อมาคือการเผาครั้งที่ 2 เป็นการเผาเคลือบ โดยการเผาอุณหภูมิ ในช่วง 1,150 – 1,300 องศาเซลเซียส

น้ำเคลือบทำมาจากดิน หิน ขี้เถ้า นำมาผสมให้เข้ากัน เพื่อใช้ในการเคลือบเครื่องปั้นดินเผา ในการเตรียมเผาขั้นต่อไป

ด้านกระบวนการผลิต

การเตรียมดิน

- 1) ใช้ดินจากท้องถิ่นให้เหลว จนดินมีลักษณะเป็นโคลนหรือดินเลน ประมาณ 3-4 วัน
- 2) กรองด้วยผ้าขาวบางไม่ให้มีสิ่งเจือปน
- 3) ปั้นเป็นก้อนแล้วนำไปผึ่งลมให้ดินพอมหมาดๆ
- 4) ต้มให้ละเอียด ผสมน้ำหนวดให้เหนียว
- 5) นำมาปั้นเป็นก้อนสี่เหลี่ยมใส่ถุงเก็บไว้

การผลิตชิ้นงาน 1) นำมาปั้นขึ้นรูปตามความต้องการ ประมาณ 7-30 วัน แล้วแต่ขนาดของรูปทรง และ 2) ใช้กระดาษทรายขัดผิวของรูปที่ปั้นให้ผิวเรียบ

ขั้นตอนการตกแต่งเคลือบเผา 1) นำเข้าเตาเผาอุณหภูมิ 800 องศาเซลเซียส ใช้เวลา 14 - 16 ชั่วโมง เรียกว่าเผาดิบ 2) ทิ้งให้เตาเย็นประมาณครึ่งวัน จึงเปิดเตาเอาผลิตภัณฑ์ออก 3) นำมาขัดด้วยกระดาษทรายแล้วตกแต่งลวดลาย 4) ชุบน้ำเคลือบและเซ็ดให้สะอาด 5) นำเข้าเตาเผาอีกครั้งที่อุณหภูมิ 1,250 องศาเซลเซียส ประมาณ 12-14 ชั่วโมง และ 6) นำออกจากเตาเผาขัดด้วยกระดาษทรายอีกครั้ง

ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการช่วยออกแบบลายเครื่องปั้นดินเผาใหม่ โดยการวาดแบบที่คิดมาเอง วาดลงบนเครื่องปั้นดินเผา เพื่อช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าในชุมชน

โดยมีลวดลายที่ออกแบบทั้งหมด 2 ชิ้น คือ จาน มีการออกแบบลวดลายใหม่ 2 แบบ ได้แก่ รูปปลาตะเพียน และวัดศรีชุม ส่วนแก้ว มีการออกแบบลวดลายใหม่ 2 แบบ ได้แก่ รูปช้าง และนกแก้ว

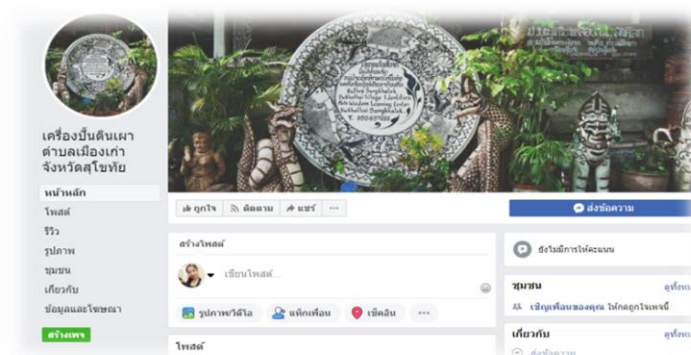
ด้านการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์

คณะผู้วิจัยได้ทำการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาลายใหม่ทั้งแก้วและจาน และคณะผู้วิจัยยังได้จัดทำ ที่บรรจุภัณฑ์ ในการใส่เครื่องปั้นดิน ทั้งหมัด 2 แบบ คือ ที่บรรจุภัณฑ์สำหรับใส่แก้ว และที่บรรจุภัณฑ์สำหรับใส่จาน

ด้านการส่งเสริมการตลาด

คณะผู้วิจัยได้จัดทำทำการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับเครื่องปั้นดินเผาผ่านทางช่องทางสื่อออนไลน์ สร้างเพจในเฟซบุ๊ก เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ชื่อเพจ คือ เครื่องปั้นดินเผา ตำบลเมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย โดยจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาในราคาเริ่มต้นที่ 300-1,000 บาท

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

ด้านทรัพยากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดพบว่า พื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวเหมาะสมสำหรับการผลิตเครื่องปั้นดินเผาและเชื่อมโยงกับเป็นเมืองประวัติศาสตร์ซึ่งมีการขุดค้นพบเครื่องปั้นดินเผามีจำนวนมากหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nathapindhu (2008) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมบ้านเชียงมีเครื่องปั้นดินเผาที่สวยงามเป็นจำนวนมาก สิ่งที่ที่น่าสนใจก็คือผ่านชนะเซียนสีเส้นน้ำวนลายสีแดงลายด้านขด ลายเรขาคณิตลายดอกไม้สิ่งที่น่าสนใจยิ่งไปกว่านั้นคือการขุดพบเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงนี้ได้เปลี่ยนแปลงแนวคิดนักโบราณคดีและนักวิทยาศาสตร์ที่เคยเชื่อกันว่าบริเวณเขตภาคอีสานซึ่งจะมีผู้คนอาศัยอยู่ซึ่งมีความเจริญมาเมื่อประมาณ 1,000 ปีนี้เองแต่หลักฐานที่ทำให้ความเชื่อเก่าหมดไปและเชื่อว่าบริเวณนี้เป็นเขตที่มีความ

เจริญทางวัฒนธรรมและมีผลต่อชุมชนแถบนี้เป็นเวลาหลายพันปีมาแล้ว เครื่องปั้นดินเผาที่พบรุ่นแรกทางที่มีลวดลายประดับและไม่มีลวดลายประดับลวดลายประดับเป็นลวดลายที่ใช้แม่พิมพ์กดลงเพื่อชุบติดลงบนเนื้อดินเป็นลวดลายอย่างงาม แต่ในรุ่นหลังต่อมารูปทรงของภาชนะได้ทำอย่างประณีตมากขึ้นด้วยดินสีเหลืองอ่อนลวดลายก็พิถีพิถันมากขึ้นเป็นลวดลายพิมพ์นิ้วหรือลายเส้นวน ส่วนรูปทรงเครื่องปั้นดินเผาที่พบหลายชนิดเช่นหม้อไหแจกันทัพพี เบ้าหลอมรูปปั้นตัวสัตว์รูปอวัยวะเพศชายและลูกปัด เป็นต้นสิ่งที่น่าสนใจมาจากหลักฐานโบราณวัตถุที่ได้จากการขุดค้นในดินชั้นล่างสุดก็คือเครื่องมือเครื่องใช้สำริดตะกรัน และแม่พิมพ์โบราณวัตถุจำนวนนี้แสดงให้เห็นว่าบ้านเชียงเป็นแหล่งวัฒนธรรม ยุคสำริดที่มีอายุเก่าแก่ประมาณ 4000 ปีมาแล้ว

ด้านกระบวนการผลิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด พบว่าลวดลายง่ายต่อการวาดและตกแต่งลงบนเครื่องปั้นดินเผา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะลวดลายที่นำมาเป็นแบบให้สำหรับผู้สนใจเข้ามาวาดลวดลายลงบนเครื่องปั้นดินเผา มีความไม่ยากมากนัก ไม่ลงรายละเอียด และเหมาะสมสำหรับผู้วาดมือใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Paichamjit (2007) ได้กล่าวว่า คุณลักษณะเฉพาะทางด้านวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่บนเครื่องถ้วยที่ผลิตขึ้นในแต่ละแหล่งเผาแต่ละเมืองแต่ละยุคสมัยอาจจะมีคุณค่าลักษณะทางด้านรูปทรงที่คล้ายคลึงในรูปแบบแผนร่วมกันแต่เมื่อศึกษารายละเอียดและมิติต่าง ๆ แล้วก็มักพบว่าในรูปแบบแผนที่คล้ายคลึงกันหรือเหมือนกันนั้นยังมีความแตกต่างกันออกไป ความแตกต่างกันนี้ช่วยให้เราทราบว่าศิลปินผู้ผลิตเครื่องถ้วยแต่ละแหล่งเผา แต่ละยุคสมัย กลุ่มใดมีวัฒนธรรมแบบไหน

ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด พบว่า บรรจุภัณฑ์มีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์และมีความดึงดูด น่าสนใจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์มีความโดดเด่นของเครื่องปั้นดินเผา ตำบลเมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Puangsupha (2004) ได้กล่าวว่า การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ด้านเกี่ยวเนื่องจังหวัดนครราชสีมา ทำให้ได้ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่มีความหลากหลายตอบสนองในการใช้งานมีความงามมีเอกลักษณ์ของรูปทรง โครงสร้างและเนื้อวัตถุ พื้นบ้านตลอดถึงเทคนิคและกรรมวิธีการผลิต แบบโบราณผสมผสานกับเทคนิคสมัยใหม่ทำให้ผลิตภัณฑ์มีมูลค่ามีความโดดเด่นของรูปแบบเฉพาะเป็นเอกลักษณ์ของเครื่องปั้นดินเผาด้านเกี่ยวเนื่องทำให้เกิดรายได้ต่อชุมชน มีคุณค่าในการสืบทอดภูมิปัญญาสู่สากล เป็นการยกระดับและพัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาแบบพื้นบ้านให้อยู่เป็นศิลปวัฒนธรรม พื้นที่ ตอบสนองประโยชน์การใช้สอยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติต่อไป

ด้านการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด พบว่า การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์และจำหน่ายสินค้าไปยังต่างประเทศ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ อยากให้ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางมากขึ้นทั้งใน และประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งสามารถส่งออกผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาได้ง่าย และรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jinalong and Boonchai (2005) ได้กล่าวว่า เป็นการศึกษาเพื่อออกแบบเพื่อเพิ่มเติมศักยภาพและมูลค่าผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเดิมรายได้ให้กับชุมชนระบุงของ

ขอบเขตการวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยเน้นประเด็นสำคัญ 3 ประเด็น คือ 1 การออกแบบเพื่อการค้า 2 การเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์โดยมีมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ร่วมกับ jica จากประเทศญี่ปุ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเครื่องปั้นเครื่องมือเครื่องใช้ให้ทันสมัย ขึ้นประกอบกับผู้มีความรู้จากมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามนำความรู้มาแนะนำวิธีการใช้แป้น หมุนให้แก่ชุมชนประกอบกับการสนับสนุนเตาไฟฟ้าขนาดใหญ่ที่สามารถเผาได้ที่ละมาก ๆ และสามารถเผางานที่ละเอียดขึ้นเล็ก ๆ ได้มากขึ้น 3 การสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนโดยภาครัฐเข้ามามีส่วน ร่วมสนับสนุนมีศูนย์โฮมผลิตภัณฑ์ภายในหมู่บ้านที่ทันสมัยมีลูกค้าจากที่อื่นมาซื้อไปใช้มีการส่งที่ละ มาก ๆ มีนักท่องเที่ยวแวะมาเข้าชมและเลือกซื้อสินค้าเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงของจังหวัดมหาสารคาม ทำให้ชุมชนบ้านหม้อมีรายได้ดีเป็นชุมชนเข้มแข็งในอนาคต

ด้านการส่งเสริมการตลาด โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาข้อที่มี ค่าเฉลี่ยสูงสุด พบว่า การหาคนกลางในการช่วยเผยแพร่สินค้าในจังหวัดต่าง ๆ เป็นตัวแทนจำหน่าย สินค้า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการหาคนกลางในการช่วยกระจายผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ช่วย เผยแพร่ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาได้อย่างรวดเร็ว ทำให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ Nitithamkorn and Team (2007) ได้กล่าวว่า สภาพทั่วไปของอำเภอสหัสขันธ์ มีสภาพเป็น ชุมชนขนาดเล็กที่ตั้งอยู่บนลักษณะชุมชนประกอบไปด้วย ร้านค้าเครื่องปั้นดินเผา ร้านขายอาหาร ที่ อยู่อาศัย จากการสำรวจพบว่ามีผู้ประกอบการเครื่องปั้นดินเผาจำนวน 13 ล้านโดยแบ่งเป็นโรงงาน ขนาดใหญ่ 3 โรงงานที่เหลืออีก 10 ล้านเป็นการประกอบธุรกิจภายในครัวเรือน โดยสภาพทั่วไปของ ร้านค้าจะเป็นการเปิดขายสินค้าหน้าบ้านพักอาศัยโดยจะมีเพียงบางร้านที่เปิดให้ชมกระบวนการ ผลิตเครื่องปั้นดินเผาเพื่อเป็นการให้ความรู้กับผู้ที่สนใจ ซึ่งผู้ประกอบการทั้งหมดได้รับการสืบทอด กิจการจากบรรพบุรุษ จึงทำให้เครื่องปั้นดินเผา ที่ตำบลเมืองเก่ายังคงรักษาความเป็นเอกลักษณ์สื บทอดต่อกันมา

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานภาครัฐ ควรเข้ามาส่งเสริมให้ความรู้กับชุมชนเกี่ยวกับปติมากรรมในการ ปั้นเครื่องปั้น ดินเผา มีความโดดเด่น และมีความแปลกใหม่ให้มากขึ้น

1.2 ผู้ประกอบการควรเข้าร่วมประชุมสัมมนา มีการแลกเปลี่ยนความรู้ข่าวสารเกี่ยวกับ เครื่องปั้นดินเผา กับบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับการทำเครื่องปั้นดินเผาตามจังหวัดต่าง ๆ

1.3 หน่วยงานภาครัฐร่วมกับผู้ประกอบการ ในการจัดทำบูท การประชาสัมพันธ์ ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นในประเทศและต่างประเทศ

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษารายละเอียดเพื่อส่งเสริมพัฒนาด้านรูปแบบการผลิต และการตลาดเพื่อเป็น การอนุรักษ์อาชีพทำเครื่องปั้นดินเผาของชาวบ้านตำบลเมืองเก่าไม่ให้สูญหาย

2.2 ควรมีการศึกษารูปแบบและกระบวนการเผาเคลือบเครื่องปั้นดินเผาที่ประหยัดเชื้อเพลิงและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง (References)

- กิตตินาถ นิธิธรรมกร และคณะ. (2550). แนวโน้มกลยุทธ์การตลาดของผู้ประกอบการเครื่องปั้นดินเผา เกาะเกร็ด ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. รายงานวิจัยปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต (การตลาด) คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- กาญจนา นาถะพินธุ. (2551). วัฒนธรรมบ้านเชียงมีเครื่องปั้นดินเผา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชาติชาย พวงสุภา. (2547). การสร้างสรรค์เครื่องปั้นดินเผาจากรูปทรงเครื่องจักสาน (Creative pottery from craft form). วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาเครื่องเคลือบดินเผา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- วรชัย จินาล่อง และพิสิษฐ์ บุญไทย. (2548). การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการปั้นเพื่อพัฒนาในเชิงพาณิชย์ เพื่อชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาบ้านหม้อ หมู่ 11 ตำบลเขวาสินรินทร์ จังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สายันต์ ไพรชาญจิตร์. (2550). การจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีในงานพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสการพิมพ์.

Translated Thai References

- Jinalong, W. and Boonchai, P. (2005). Education local knowledge about molding for commercial development. The strong community: a case study Ban Mo Moo 11 Khwao Sub-district, Muang District, Mahasarakham Province. Mahasarakham : Mahasarakham University. [In Thai]
- Nathapindhu, K. (2008). Ban Chiang culture has pottery. Bangkok: Burapha University. [In Thai]
- Nitithamkorn, K. and Team. (2007). Trends, marketing strategies of the operators, pottery Koh Kret Sub-district. Pak Kret District, Nonthaburi Province. Research Master of Business Administration (Marketing), lecturer at the Faculty of Management, Chandrakasem Rajabhat University. [In Thai]
- Paichamjit, S. (2007). Archaeological Resource Management in Community Development. (3rd edition). Bangkok: Sak Sopa printing. [In Thai]

Puangsupha, C. (2004). **Creative pottery from craft form**. Bangkok: Major porcelain thesis MBA (Marketing) , Faculty of Management, Chandrakasem Rajabhat University. [In Thai]

